

Årets Arkitekturkommun

Bakgrund

Arkitektur är en ständig aktuell samhällsfråga, men just nu kanske mer aktuell och angelägen än på länge. Våra samhällen förändras, inte minst på grund av en snabb urbanisering och ett rekordhøgt bostadsbyggande. Varje dag påverkas vi allihop av arkitekturen - vår livsmiljö.

Det är i kommunerna det händer. De har en nyckelroll för att möjliggöra bostadsbyggandet men även att se till att det vi bygger blir så bra som möjligt. Utmaningen är inte att endast bygga många bostäder - med bostadsbyggandet bygger vi våra framtida städer och livsmiljöer och i dem ska vi inte bara bo utan även leva, trivas och må bra.

För att uppmärksamma betydelsen av att kunna arbeta både med ett høgt bostadsbyggande och att samtidigt bygga en så attraktiv stad eller livsmiljö som möjligt så har HSB Riksförbund och Sveriges Arkitekter tagit fram ett nytt index som mäter vilken kommun som arbetar bäst med dessa frågor.

Kort beskrivning

Utmärkelsen Årets Arkitekturkommun bygger på två olika komponenter. Ett index som är skapat utifrån en enkätundersökning riktad till Sveriges arkitektkår. I enkätundersökningen har arkitekterna ombetts bedöma dialogklimatet mellan kommunen och arkitekterna men också arkitekturkompetensen i kommunen, hur kommunen arbetar för att utveckla arkitektoniska värden. Den andra komponenten i utmärkelsen bygger på offentlig statistik. Här värderas landets kommuner utifrån förmågan att planera byggande ställt i relation till bostadsbehovet, hur väl planerna realiserar men också hur väl kommunerna lever upp till lagkrav vad gäller riktlinjer för markanvisningar, översiktsplanering mm. Den offentliga statistiken är hämtad från SCBs register rörande befolkning, boende och byggande. Vidare har vi använt uppgifter från Boverkets Bostadsmarknadsenkät för att studera hur kommunernas administrativa rutiner fungerar och hur de lever upp till olika lagkrav rörande planering, boende och byggande.

Genom att använda en kombination av både professionens syn på hur samarbetet och dialogen fungerar och olika mått på kommunernas faktiska arbete utifrån offentlig statistik får vi ett flerdimensionellt perspektiv på kommunernas arbete med bostadsplanering, byggande och arkitektur. Detta flerdimensionella perspektiv ger utmärkelsen Årets Arkitekturkommun.

Arkitekternas bedömning

Under sommaren har en enkätundersökning skickats ut till yrkesverksamma medlemmar i Sveriges Arkitekter. Sysselsatta i privat sektor har – om de i sin yrkesutövning har kontakt med kommuner – fått bedöma fem olika kvaliteter vad gäller de kommuner de har kontakt med. Sysselsatta i kommuner har fått bedöma den egna kommunen utifrån fyra olika aspekter.

Totalt har 914 arkitekter besvarat undersökningen. I genomsnitt har varje respondent givit omdöme om drygt 2 kommuner, vilket gör att vi har drygt 1 800 omdömen om landets kommuner. Totalt finns omdömen om 233 av landets 290 kommuner. Det skall dock framhållas att många – främst små kommuner – endast fått enstaka omdömen och dessa redovisas inte.

Syftet med undersökningen är att fånga arkitekternas bedömning av arkitekturkompetensen i kommunerna, dialogklimatet och kommunernas strategiska arbete med arkitektoniska värden.

Följande frågeställningar har arkitekter i privat sektor ombetts bedöma:

- Arkitektturkompetensen i kommunen
- Bemötandet från kommunens personal
- Kommunens engagemang för att utveckla de arkitektoniska värdena
- Kommunens nytänkande och vilja att pröva nya lösningar
- Dialogklimatet mellan er och kommunen

De kommunanställda arkitekterna har bedömt följande kvaliteter:

- Kommunen har ett stort engagemang för att utveckla de arkitektoniska värdena
- Kommunen ser plan- och bygglovsfrågor som en strategisk fråga för kommunens utveckling
- Kommunen anser att arkitektoniska värden är väsentliga i plan- bygglovsarbetet
- Kommunen är nytänkande och har en vilja att pröva nya lösningar

Bedömningen har gjorts på en 9-gradig svarsskala och resultatet har därefter räknats om till ett indexvärde på skala 0-100. Där svaret 1 är 0 och svaret 9 motsvarar 100.

Indexvärdena totalt ser ut som nedan:

	Omdöme		Omdöme
Arkitektturkompetensen i kommunen	56	Kommunen har ett stort engagemang för att utveckla de arkitektoniska värdena	68
Bemötandet från kommunens personal	67	Kommunen ser plan- och bygglovsfrågor som en strategisk fråga för kommunens utveckling	76
Kommunens engagemang för att utveckla de arkitektoniska värdena	61	Kommunen anser att arkitektoniska värden är väsentliga i plan- bygglovsarbetet	67
Kommunens nytänkande och vilja att pröva nya lösningar	58	Kommunen är nytänkande och har en vilja att pröva nya lösningar	69
Dialogklimatet mellan er och kommunen	66	Kommunanställdas omdöme Index	70
Privat sektors omdöme Index	62		

De två delarna har vägts ihop till det sammanslagna totalmåttet "Arkitekternas bedömning Index" som i årets undersökning får värdet 64.

Värt att notera är att sysselsatta i privat sektor värderar undersökta kvaliteter på en i huvudsak lägre nivå än de kommunanställda. Detta är dock inte ett oväntat resultat då de kommunanställda i viss utsträckning gör en form av självskattning, åtminstone av den egna kommunen medan de privatanställda arkitekterna bedömer en extern part, dvs. en kommun.

Byggnad, administrativa rutiner och lagförfarande

Det andra indexet som används syftar till att belysa hur kommunerna skapar förutsättningar för byggnad, hur väl detta motsvarar behoven men också i vilken utsträckning kommunen antagit riktlinjer för byggnad, har väl fungerande rutiner och följer lagar och förordningar.

Indexet rörande byggnad, administrativa rutiner och lagförfarande omfattar sju olika parametrar som poängsatts. Den maximala poängen som en kommun teoretiskt kunnat uppnå är 25 poäng, vilket skulle ha givit Index 100. Den högsta totalpoängen som uppnåtts är emellertid 18,9 poäng (Älvsbyns kommun).

Följande sju parametrar ingår i indexet:

- Genomsnittligt planerat bostadsbyggande i relation till genomsnittligt flyttnetto 2012-2016
- Andel påbörjat byggande i relation till planerat bostadsbyggande 2012-2016
- Balans eller obalans vad gäller boende för unga under den senaste 5-års perioden
- Om kommunen antagit riktlinjer för bostadsbyggande och i så fall vilket år
- Kommunens användning av markanvisningar och uppgift kommunen antagit riktlinjer för markanvisningar (enligt lag 2014:899)
- Senaste antagande år för översiktsplan (ÖP)
- Andel lov och förhandsbesked som kommunen beslutar inom tidsfristen på 10 veckor sammanvägt med andelen som beslutats inom en förlängning om 10 veckor

Uppgifterna som använts som grund för ovanstående parametrar är hämtade från SCBs officiella statistik vad avser folkmängd, flyttnetto och påbörjat byggande. Övriga uppgifter är hämtade från Boverkets Bostadsmarknadsenkäter 2011-2017.

Poängsättningen för respektive kommun har omräknats till ett indexvärde på skala 0-100.

Årets Arkitekturkommun

Måttet Årets Arkitekturkommun består av de två ovan beskrivna delindexen. Vi har valt att ta fram ett medelvärde för respektive kommun dvs.

$(\text{Arkitekternas bedömning} + \text{Byggande, rutiner och lagar})/2$

Eftersom vissa kommuner har få svar vad avser bedömningar från arkitektkåren har vi valt att begränsa listan. Detta gör att vi har 91 kommuner som fått tillräckligt (minst 6) omdömen från arkitektkåren. Vi har emellertid lyft bort 11 kommuner från listan då några omdömen varit ofullständiga.

Årets Arkitekturkommun 2017 omfattar därmed 80 kommuner. Dessa 80 kommuner har under den senaste femårsperioden svarat för nära 87 procent av landets bostadsbyggande.

VINNARE AV ÅRETS ARKITEKTURKOMMUN

ÅRETS ARKITEKTURKOMMUN 2017

Datainsamling och analys: Evimetrix AB

Källor: SCB och Boverket

Kommentar

Det är mycket jämnt mellan Örebro och Växjö. Växjö erhåller framför allt ett högre resultat i bedömningen av planerat byggande i relation till flyttnetto under den senaste femårs perioden jämfört med Örebro. Vidare så har Växjö antagit riktlinjer för markanvisningar vilket Örebro enligt uppgift inte har antagit. Örebro vinner trots detta vilket beror på att arkitektkåren ger Örebro avsevärt högre resultat än i Växjö (även om Växjös resultat är bra). Det som framför allt skiljer är att privatanställda arkitekter anser att Örebro på ett bättre sätt har ett engagemang för att utveckla de arkitektoniska värdena. Skillnaden är drygt 21 indexsteg för denna kvalitet. De kommunanställda arkitekterna i Örebro är värderar också kommunens arbete med plan- och bygglovsfrågor som ett strategiskt instrument för kommunens utveckling betydligt högre än i Växjö. Även här är skillnaden drygt 21 indexsteg. Men sammantaget så kan konstateras att Örebro får högre resultat på nästan alla bedömningsgrunder.

Ser man till topp tio så placerar sig sex av tio även i topp vad gäller arkitekternas bedömning medan bara de fyra första kommunerna återfinns i topp vad gäller båda rankinggrunderna. Arkitekternas bedömning är således viktig för att placera sig riktigt högt i rankingen.

Fyra kommuner – Linköping, Solna, Uppsala och Mölndal kvalar in på topp tiolistan tack vare starka resultat vad gäller byggande, administrativa rutiner och lagefterlevnad. Dessa fyra kommuner får dock relativt sett sämre omdömen av arkitektkåren. En utvecklad dialog, ökat engagemang för att utveckla arkitektoniska värden och ökad flexibilitet i dessa kommuner kan mycket väl föra upp dem till en framtida tättposition.